

TARİHİ KENTSEL ALANLARDAKİ YENİLEME UYGULAMALARINDA KÜLTÜR EKONOMİLERİNİN ROLÜ

The Role Of Cultural Economies In Regeneration Practices In Historical Urban Areas

Arş. Gör. Selcan AKKUŞ

Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4188-3682>

Prof. Dr. F. Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ

Ankara Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7018-6312>

ÖZET

Kentler politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlere bağlı olarak sürekli bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamaktadırlar. Endüstriyel döneme damgasını vuran itici güçler endüstri sonrası toplumlarda yerini yeni faktörlere bırakmıştır. Üretim yapısından yönetim yapısına ve sosyo ekonomik yapıya kadar çeşitli alanlarda yaşanan bu dönüşüm, tarihi kent merkezlerini hızlı bir çöküntüleşme sürecine girdirmiştir. Bu bağlamda son 30 yıldır kentsel ve kültürel politikalar köhnemiş tarihi kent merkezlerinin yenilenmesi ve yeniden canlandırılmasında kültürü önemli bir kaynak olarak görmekte ve kültüre çeşitli misyonlar yüklemektedir. Literatürde kültürün tarihi kent merkezlerinde yaşanan çeşitli problemlerin çözümüne ne derece katkıda bulunduğu dair çeşitli tartışmalar yaşanmaktadır. Bu makalede kültür kavramı kentsel planlama literatürü kapsamında ele alınmıştır. Kültür ekonomisi ve yarattığı kentsel mekân ilişkisi çerçevesinde kültür öncülüğündeki kentsel dönüşüm yaklaşımları irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi kentsel alanlar, Kültür, Kültür öncülüğünde kentsel

ABSTRACT

Cities are going through a continuous process of change and transformation depending on political, economic, social, cultural and environmental factors. Driving forces that left their mark on the industrial era have been replaced by new factors in post-industrial societies. This transformation, experienced in various fields from the production structure to the governance structure and socio-economic structure, has put historical urban centers into a rapid collapse process. In this context, for the last 30 years, urban and cultural policies see culture as an important resource in the renovation and revitalization of collapsed historical urban centers and assign various missions on the culture. In the literature, there are various discussions about the extent to which culture contributes to the solution of various problems in historical urban centers. In this article, the concept of culture is discussed in the context of urban planning literature. Within the framework of the relationship between cultural economy and urban space it creates, cultural-led urban transformation approaches are examined.

Key Words: Historical urban areas, Culture, Culture-led regeneration

1. GİRİŞ

Tarihi koruma politikalarının ilk dalgası, bireysel binaları, yapıları ve diğer eserleri korumuştur. Ancak zamanla bu eğilim alana dayalı politikalara doğru evrilmiştir. Koruma politikalarının ikinci dalgası tarihi bina gruplarını, kentsel peyzajı ve binalar arasındaki boşlukları ilgilendiren alana dayalı korumadır (Tiesdell, Oc and Heath, 1996). Bu yaklaşımda görsel, mimari ve tarihi nitelikler, alanın işlevsel özelliğinin göz önüne alınması ve korunan binaların etkin ekonomik kullanımı söz konusudur (Burtenshaw vd. 1991). Bireysel binaların korunmasından alanın korunmasına geçiş, koruma ile ilgili basit ve kısıtlayıcı anlayışı, yeniden canlandırma ve iyileştirmeye doğru geliştirmiştir. Böylelikle kentsel peyzaj ve sokak örüntüsü bir bütün olarak ilgi konusu nesnelere olduğunda, bu alanların işleyişi ile ilgili öneriler de geliştirilmeye başlanmıştır. Şu anki ve gelecekteki arazi kullanımı, trafik sirkülasyonu ve en azından bu tür alanlardaki demografik ve sosyal yapı koruma konuları ile ilişkilendirilmiştir (Ashworth and Tunbridge, 1990).

Üçüncü ve son politika dalgası ise tarihi kentsel alanların ve mahallelerin yeniden canlandırılması ile ilgilenecektir. Çabalar, tarihi alanların korunması ve geliştirilmesi için gerekli olan finansmanı sağlayabilecek yerel ekonomik gelişmeleri ve yatırımları yaratma girişimlerine odaklanmıştır.

Başlangıçtaki koruma politikaları büyük oranda geçmişin geçmişi ile ilgiliyken sonraki koruma ve canlandırma politikaları geçmişin geleceği ile ilgilenmiştir (Tiesdell, Oc ve Heath, 1996).

Tarihi kentsel alanların korunması sürecinde bugün gelinen nokta ise; kültürün kentlerin çekicilik düzeyi ve dolayısıyla rekabet gücünü artırması için tasarlanan mekânsal yeniden yapılandırma ve canlandırma modellerinde önemli bir araç haline gelmesidir. Özellikle eski canlılığını kaybetmiş, yoğun nüfus kaybı ve yüksek oranda işsizliğin yaşandığı, fiziksel altyapının yetersiz kaldığı tarihi kent merkezlerinde kültürel ve yaratıcı ekonomiler yenilenme ve yeniden canlandırma için bir katalizör etkisi oluşturmakta (Scott, 2000; Hutton, 2004; Mommaas, 2004) ve kentin genel ekonomisinde gözle görülür bir iyileşme yaratmaktadır (Montgomery, 2003).

2. KÜLTÜR KAVRAMI VE KAVRAMA ATFEDİLEN DEĞER

Williams “kültür” kelimesinin birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanması dolayısıyla tanımlanması en güç kavramlardan biri olduğunu öne sürmektedir (Williams, 1977). O’na göre, kültür teriminin kullanımındaki farklılıkların ve dolayısıyla terime yönelik fikir birliğinin sağlanamamasının sebebi, erken dönemlerdeki çeşitli ilgi ve arayışlardır. Kimi yaklaşımlar kültürü, özünde diğer toplumsal etkinlikler neticesinde oluşan toplumsal düzenin doğrudan veya dolaylı bir ürünü olarak görürken, kimi yaklaşımlar da, kültürel faaliyetlerin toplumsal düzenin basit bir ürünü olmadığı, aksine toplumsal düzenin kuruluşunda yer alan ana öğelerden biri olduğu yönündedir (Williams, 1993). Kültür kavramı konusunda çok sayıda tanım, kuramsal ve yöntemsel çeşitlilik olmasının nedeni farklı bilimsel paradigmlar ve ekoller tarafından kavramın ele alınış biçimidir. Kültür; antropoloji, psikoloji, sosyoloji, felsefe, tarih, edebiyat ve etnoloji gibi çeşitli sosyal bilimlerinin yanı sıra planlama ve ekonomi biliminin de ele aldığı bir konudur.

UNESCO 1982 yılında Mexico City’de düzenlediği Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesinde kültürü şöyle tanımlamaktadır; Kültür bir toplumu ya da toplumsal grubu karakterize eden belirgin maddi, manevi, entelektüel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütündür. Sadece sanat ve edebiyatı değil aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer sistemlerini, geleneklerini ve inançlarını da içermektedir (UNESCO, 1982).

Jon Hawkes, “The Fourth Pillar of Sustainability Culture’s Essential Role in Public Planning” isimli kitabında, kültürün birbiri ile ilişkili iki tanımından söz etmektedir. İlk tanıma göre kültür; kimliklerin, anlamların, bilginin, inançların, değerlerin, isteklerin, anıların, amaçların, tutumların ve anlayışın toplumsal üretimi ve iletimidir. İkinci tanıma göre ise kültür; belirli bir insan grubunun yaşam biçimidir; gelenek-göreneklere, inançları ve teamülleri; görgü kuralları, kıyafet, mutfak, dil, sanat, bilim, teknoloji, din ve ayinleri; normları, davranış kuralları ve gelenekleridir. Hawkes kültürü; sahip olduğu miras değeri, anlamı ve toplumsal ifadenin sonuçları açısından hem bir mesaj hem de bir araç olarak tanımlamaktadır. Kültür, aile, eğitim, inançlar, hukuki, siyasi ve ulaşım sistemleri, boş zaman aktiviteleri, yapı çevre, kitle iletişim araçları, iş uygulamaları ve refah programları gibi birçok yönden insan ilişkilerini belirlemekte ve yönlendirmektedir (Hawkes, 2001).

Kültürün kavramsal boyutuna vurgu yapan tanımlamaların yanı sıra, toplumsal/sosyal, sektörel ve ekonomik boyutuna vurgu yapan tanımlamalar da bulunmaktadır.

1980’li yıllar ile birlikte kültürün bir sektör olarak sermaye piyasasındaki yerini aldığı savunulan birçok araştırmacı vardır. Bu bağlamda Sharon Zukin 1995 yılında yayınladığı “Kentlerin Kültürü” isimli kitabında ekonomi politikasının kültürel tarafını açıklamaya çalışmaktadır. Kitapta Zukin, postmodernitenin kentlerinin anlaşılmasında, kültürün önemini ve etkisini kabul etmekte ve kültürü ekonomik temelin bir parçası olarak görmektedir. Zukin’e göre kültür; akıcı bir süreç ve toplumsal etkileşimi yöneten bir dildir (Zukin, 1995). Yudice (2003) ise, küresel çağda kültürün rolünün daha önce görülmemiş bir öneme sahip olduğunu ve bunun bir kaynak olarak yeniden tanımlanmasının, onun politik ve sosyo-ekonomik sorunların çözümü için bir araç olarak kullanılmasını sağladığını öne sürmektedir (Yudice, 2003).

Kültürün tarihsel, yerel ya da küreselliğinin yanı sıra toplumların gelişmişliği ile ilişkisini ele alan tartışmalar da bulunmaktadır (Degen ve Gacia, 2012; Miles ve Paddison, 2005; Florida, 2002; Landry, 2000; Scott, 2014)

Comedia (2003), “Kor kentlerimizin kültürel potansiyelini serbest bırakmak: kültür ve kor kentler” isimli çalışmasında kültürün değişen rolüne vurgu yapmaktadır. Kültür artık uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapma, yaratıcılık ve inovasyona ilham verme, yaratıcı endüstriler, ticari eğlence ve turizm gibi yüksek büyümlü iş sektörlerini harekete geçirme ve artan profil ve marka yaratma yoluyla uluslararası kentsel rekabet ortamında bir refah ve kozmopolitlik kaynağıdır. Kültür, sosyal ve beşeri sermayeyi yaratma, yaşam becerilerini geliştirme ve değişime cevap verme ve örgütsel kapasiteyi buna göre dönüştürme yoluyla tüm kentlilere refahın faydalarını yaymanın bir aracıdır. Aynı zamanda kültür zengin ve paylaşılan bir kimliği tanımlamanın ve böylece insanların gurur ve güven duygusuna katkıda bulunarak, toplumlar arası anlayış ve mekânla gurur duymanın bir aracıdır (Comedia, 2003). Hawkes, kültürel canlılığın, temel gerekliliklerden biri olması, yani ana kavramsal ilkelere dâhil edilmesi durumunda, sağlıklı ve sürdürülebilir bir toplumu oluşturan yeni yönetim paradigmaları ve görüşlerinin daha etkili olacağını savunmaktadır (Hawkes, 2001). Aksoy ve Enlil’e göre; Hawkes’in sürdürülebilirliğin dördüncü temel ayağı olarak kalkınmanın kültürel boyutuna vurgu yapması, kültür ve yaratıcılığın kalkınmaya olan katkısına dair ilgiyi arttırmış, kültür ve yaratıcılığı yerel politika gündeminin merkezine oturtmuştur. Bunun sonucu olarak da kültür daha önce hiç olmadığı kadar kalkınma sorunsalı ile birlikte düşünölmeye başlanmıştır (Aksoy ve Enlil, 2010). Kültür günümüzde, kentte istihdam yaratan ekonomik faaliyetlere ivme kazandırarak kentsel rekabette önemli bir itici güç haline gelmiş ve kentin sosyal, ekonomik ve politik hedeflerini karşılama konusunda önemli bir misyon üstlenmiştir (Miles and Paddison, 2005).

Tüm bu tartışmaların ortaya koyduğu ortak nokta kültürün çok boyutlu ve zaman içerisinde değişen farklı değişkenlerden etkilenecek gelişen bir yapısının olduğudur.

3. KÜLTÜR EKONOMİSİ

Küreselleşme süreciyle birlikte kentlerin rekabet yarışında tanınması ve kendilerine has olan özelliklerini tanıtmaya çabaları, yerel ve kültürel değerlerin önemini ve korunarak yaşatılması gerektiğini bir kez daha ortaya koymuştur. Son 20 yıldır literatürde kültürel girdilerin sosyal ve ekonomik çıktılara dönüştüğü tartışmaları yaşanmakta (Florida, 2002) ve kültür artık sanayi sonrası kentin ekonomik kalkınmasının önemli bir dayanağı olarak görölmektedir (Degen ve Gacia, 2012).

Yaratıcılık, yenilikçilik ve deneyimi besleyen varlıkların tümünü barındıran kültür, yaratıcı süreci beslemesi nedeniyle kültür ekonomisinin de başlangıç noktasıdır. Yani kültür ekonomisinde kültürel olan esastır (Flew, 2009; Markusen ve vd. 2008; Pratt, 2009).

Kültür ekonomisi faaliyetleri, yaratıcılık, üretim ve ticarileştirme kavramlarını bir araya getiren faaliyetler olarak kabul edilmekte ve bu üç kavram telif hakları ile korunmakta ve bu şekilde mal ve hizmetlerin üretimi mümkün olmaktadır. Kültür ekonomisi faaliyetlerinin en önemli özelliği, kültürel çeşitliliğin korunması, desteklenmesi ve kültüre erişimin herkese eşit koşul ve olanaklarda sağlanması konularında önemli bir rol üstlenmesidir (UNESCO, 2006). Kültür ekonomisi faaliyetleri, yaratıcı ekonomi faaliyetleri olarak tanımlanan geniş bir kümenin, bir alt kümesi olarak görölebilir (UNCTAD, 2008). Aksoy ve Enlil (2010) kültür ekonomisinin yaratıcılık, entelektüel ve kültürel sermayenin ana girdi olduğu faaliyet, endüstri ve hizmetler ile ilgili bir ekonomi modeli olduğunu belirtmekte ve UNCTAD (2008)’in tanımlamasına benzer şekilde yaratıcı ekonominin alt kümesi olarak tanımlanabilecek kültür ekonomisini 4 ana başlık altında değerlendirmektedirler (Tablo 1).

Tablo 1: Kültür ekonomisi

KÜLTÜR EKONOMİSİ			
MİRAS	SANAT	KÜLTÜR ENDÜSTRİLERİ	YARATICI HİZMETLER
* El Sanatları	* Gösteri Sanatları	* Müzik Endüstrisi	* Mimarlık
* Arkeolojik Alanlar	* Görsel Sanatlar	* Film Endüstrisi	* Tasarım
* Müzeler		* Radyo ve Televizyon	* Reklam
* Kütüphaneler		* Yayıncılık ve Basılı Medya	
* Arşivler		* Yeni Medya ve Yazılım	

Kaynak: Kültür ekonomisi envanteri istanbul, 2010

- ✓ **Kültür mirası;** müzeler, kütüphaneler, arşivler, antika koleksiyonları, arkeolojik kazılar ve el işlerinden oluşmaktadır. Miras, geleneksel ve tarihi bilginin korunması, muhafazası ve canlandırılmasıdır. Miras soyut ya da somut olabilmektedir. Ayrıca, miras kültür endüstrileri için bir yaratıcılık ve bilgi kaynağıdır.

- ✓ Sanat; görsel sanatları (resim, heykel, çağdaş sanatlar, fotoğrafçılık) ve sahne sanatlarını (canlı müzik, tiyatro, dans, opera, sirk vb.) kapsamaktadır.
- ✓ Kültür endüstrileri; geniş anlamında medya olarak anılabilecek, televizyon, radyo, internet yayıncılığı, basım ve yayıncılık ile film endüstrilerinden oluşmaktadır.
- ✓ Yaratıcı hizmetler; yeni medya (yazılım, video oyunları, içerik üretimi ve yönetimi), tasarım (moda, iç mimari, grafik, takı vb.), mimarlık, reklamcılık, kültür ve eğlence hizmetlerini (kültür merkezi, festival organizasyonları) tanımlamaktadır (Aksoy ve Enlil, 2010).

Kültür ekonomisi kapsamında yer alan tüm kültürel faaliyetler, bir değer zinciri içinde ortaya çıkmaktadır. Orijinal fikre dayalı her yaratıma özgü tek seferlik yapım süreci ile üretilen özel kültürel ürün, tüketicilere ulaştırılmak üzere toptan veya perakende satıcılara iletilmekte ve sonrasında da kültürel ürün/hizmet sergilenerek tüketicilerin beğenisine sunulmaktadır. Tüketicilerin sunulan orijinal kültürel ürün ve hizmetleri tüketirken gerçekleştirdikleri katılım neticesinde yaratıcılık süreci yeniden beslenmekte ve kültürel bir döngü meydana gelmektedir (İZKA, 2013). Kültür ekonomisi ne kadar sağlıklıysa ekonominin diğer alanlarını da o derece iyi beslemekte, hizmet ve üretim endüstrilerinin hem büyümesine hem de performansına doğrudan ya da dolaylı katkısı da o denli büyük olmaktadır (Aksoy ve Enlil, 2010).

Sanayinin desantralizasyonunu yaşamış kentler, kentsel ekonomilerini canlandırmak için kültür ekonomisi stratejilerine yönelmişlerdir (Richards, 2014, Scott, 2008). Bu stratejiler kâr sağlamak için kültürü büyük ölçüde araçsallaştırmakta ve meta haline getirmektedir (Shin & Stevens, 2013).

Kısacası, başarılı kültür ekonomilerinin yaratılması ve teşvik edilmesinin hem ekonomik hem sosyal ve beşeri hem de çevresel birçok fayda yaratması söz konusudur.

Ekonomik açıdan baktığımızda; yaratıcılık ve yeniliğin desteklenmesi ile yeni ürün ve hizmetlerin ve dolayısıyla da istihdam ve katma değer yaratılmasının yanı sıra geleneksel üretim zinciri içerisinde yer alan ve günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş üretim faaliyetlerinin korunması ve yaşatılması da sağlanmaktadır. Böylece yerele özgü örtük bilginin yaşatılabilmesi ve paylaşılabilmesi için de bir atmosfer oluşturulmaktadır. Bir taraftan kültür ve sanatsal faaliyetlerin neden olduğu harcamalar yerel ekonomiyi canlandırırken, diğer taraftan sahip olduğu kültürel varlıklar ile yerel çekiciliğini arttıran ve markalaşan kent ve bölgeler, iç ve dış yatırımları çekerek ekonomik kalkınmayı desteklemektedirler.

Sosyal ve beşeri açıdan baktığımızda ise; kültür odaklı politikalar ve projeler toplumsal bütünleşmeyi, eşitliği ve sürdürülebilirliği sağlayarak sosyal fayda yaratmakta ve kimlik oluşturmaktadır. Böylece kültür toplumsal meselelere karşı yaklaşım ve sorun çözmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Ayrıca kültür odaklı politikalar bireylerin eğitim düzeylerinin ve yaşam koşullarının iyileştirilmesinde de olumlu katkı sağlamaktadır.

Çevresel açıdan değerlendirdiğimizde ise; kentsel yenileme projeleri ile mekânın yenilenmesi ve canlanması sağlanmakta ve dolayısıyla da kaliteli yaşam çevreleri yaratılmaktadır.

4. KÜLTÜR VE KENTSEL MEKÂN İLİŞKİSİ

İnsan ve doğa arasındaki dinamik ve çeşitli etkileşimler, hem kentsel mekânın oluşumunu biçimlendirmiş hem de tarihsel süreçte toplumun değişen taleplerini karşılamak için kentsel mekânın dönüşümünü gerekli kılmıştır. Her canlı organizma kaynak kullanılabilirliği ile ilişkili olarak hem mekânda örgütlenmekte hem de mekânı organize etmektedir. Dolayısıyla, yapılı çevre, bu kaynaklara ve diğer etkili faktörlere göre mekânsal organizasyonunun fiziksel ifadesidir (Rapoport, 1994). Kaynak kullanılabilirliğine ek olarak; iklim, coğrafya, su, din, toplum ve diğer birçok unsur kentlerin oluşumunda temel etkili faktörleri oluştururken, bu unsurlar kentleri insanların yaşamla ilişkilerine göre farklı bağlamlarda belirgin biçimde etkilemektedir (Falahat, 2012).

Yapılı çevre ve kültür, birbirini etkileyen ve dönüştüren iç içe geçmiş kavramlardır. Bu iki kavram arasında oldukça tamamlayıcı ve karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır (Rodman, 1993). Sosyal, etnik ve kültürel grupların ve toplumun diğer alt bölümlerinin politik, ekonomik ve estetik süreçlerinin bir ifadesi olmasının yanı sıra mikro ölçekteki farklılaşmanın kültürel kalıplarının en belirgin tezahürlerinden biri olan mahalleler kültürün kentsel mekândaki en belirgin yansımasıdır. Özellikle tarihi kentsel mahalleler, kentsel dokunun tanımlanabilir parçaları ve kentsel yapılı çevrenin belirgin yapısal bileşenleridir (Madanipour, 2003).

Tarihi kentsel mahalleleri, fiziksel sınırları aracılığıyla, özel kimlik ve karakteri aracılığıyla ve fonksiyonel ve ekonomik bağlantıları aracılığıyla tanımlamak mümkündür. Bir mahalle için belirgin sınırlar, alanın kimliğini güçlendirebilir ve alan içindeki sosyal, ekonomik ve fonksiyonel etkileşimin gelişimini teşvik edebilir. Aynı zamanda alanın bir bütün olarak düzenlenmesini olanaklı kılar (Tiesdell, Oc ve Heath, 1996). Lynch (1960) mahallelerin bazı ortak özelliklere sahip olduğunu belirtir. Bir mahallenin ortak tanımlayıcı karakteri hem fiziksel hem de işlevsel boyutlara sahip olabilir. Bu kimlik ve karakter, mekânın tuğlalarına ve harçlarına somutlaşmış olabileceği gibi aynı zamanda alandaki geleneksel faaliyetlerin sonucu da olabilir. Bu faaliyetlerin alana kimlik vermesi ve ekonomik bütünleşmenin faydalarını kazandırması için belirli kullanım alanlarının toplanması ve çeşitli kullanımlara canlılık sağlanması arasında bir denge olmalıdır (Tiesdell, Oc ve Heath, 1996).

Kültür ve yapı çevre arasındaki ilişkinin yanı sıra kültür ekonomisinin yarattığı kentsel mekânları irdelemek yerinde olacaktır.

4.1. Kültür Ekonomisi ve Mekân (Kültürel Nüveler)

Sanayi öncesi toplumların doğa temelli olarak gelişen kültürel birikimleri ve mekânsal örgütlenmeleri sanayi sonrası toplumlarda hizmet, teknoloji, bilgi ve bilimin üretimi ve dağıtımı ile şekillenmiştir. Küreselleşme ile birlikte kültür ve mekân ilişkisi irdelenirken mekânın rolünün ayrı bir önem taşıdığı tartışılmaya başlanmıştır. Newman ve Smith (2000), mekânı sadece kültürel aktivitelerin yer seçtiği ve ya sergilendiği bir sahnenin çok ötesinde kültürel üretim sürecine girdi teşkil eden bir bileşen olarak tanımlamaktadır.

Montgomery büyük kentlerin çoğunda sanatçıların ve kültür girişimcilerinin ilgisini çekebilecek belirlenebilir nüvelerden bahsetmektedir. Bu nüveler kentlerin genel gelişiminde etkili olmuş, uzun bir tarihi geçmişi olan alanlardır ve kentsel yenilenme için bir model ve politika mekanizması olarak kullanılmaktadırlar (Montgomery, 1998).

Kültürel nüvenin vazgeçilmez bir ön şartı, kültürel faaliyetin varlığıdır ve kültürel nüve kültürel üretim (nesnelere, eşyalar, ürünler ve hizmet sağlama) ile kültürel tüketimi (şovlara giden insanlar, mekânları ve galerileri ziyaret etmek gibi) içermelidir (Comedia, 1991). Kültürel nüveler kültürel faaliyetler olmadan var olamazlar. Bu bağlamda mümkün olduğunca çok sayıda mekânın gün boyunca ve akşamları açık kalması önemlidir. Kültürel nüvelerin en başarılısı, bu mekânların bir ağ geliştirmesidir ve bu nüveler daha geniş alanların gelişimi için stratejik unsur niteliğindedir. Yaşayan bir kültürün sürdürülmesi için en azından bazı kültürel organizasyonları, gezici ürünlere aşırı bağımlı olmak yerine üretmeleri önemlidir. Bölgesel ve ulusal olarak önemli sanat organizasyonlarının çoğu, tanımlı bir alan veya sokakta konumlanmıştır (Montgomery, 2003).

Başarılı kültürel nüvelerin kesinlikle güçlü bir “evening economy”e sahip olması gerekmektedir (Montgomery, 1994), bunun eksik olduğu mekânların yarı zamanlı çalışacağı söylenebilir. Kültürel nüveler ve bir kentin “evening economy”si arasında yakın bir ilişki vardır. Artan esnek çalışma düzenleri ve yeni tüketim antropolojisi (yaşam tarzları) ile günün her saatinde daha fazla etkinlik yapma olanakları bulunmaktadır. Aslında kültürel nüveleri çekici yapan şey, günü geceyle birleştirmeyi ve bir şeyler yemek ya da içmek için arkadaşlarla toplanmak gibi resmi olmayan aktiviteler ile kültürel aktiviteleri birleştirmeyi mümkün kılmasıdır (Montgomery, 1997). Gün ve gece boyunca yapılan faaliyetler arasındaki dengeyi sağlamak, kültürel nüvenin sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir.

Kültürel nüveleri form/yapılı çevre açısından değerlendiren Jane Jacobs, Kevin Lynch, Spiro Kostof ve diğer kentsel tasarım teorisyenleri tarafından üretilmiş bazı karakteristik özellikler vardır. Karma kullanımın yanı sıra yapı çevrenin yoğunluğu da kentsel peyzaj kavramı ile yakından ilişkilidir. Burada, ölçek, yapı hattı, kat yükseklikleri, sokak ve yolların genişliği ve bina yükseklikleri arasındaki genel ilişkiler gibi kentsel tasarım kavramlarına atıfta bulunmaktadır. Aktif bir kültürel nüve için en iyi tanımlı kentsel çevrelerin, yaklaşık 400 metrelik bir yarıçapa, binaların ortalama 5-8 kat yüksekliğe ve (kaldırımlar dâhil) 10 metre genişliğin üzerinde çok az caddeye sahip olma eğilimleri olmalıdır. Bu alanlar, zemin seviyesinde birçok ticari aktiviteye olanak sağlamalı ve geçirgen olmalıdır (Montgomery, 2003).

Bir alandaki faaliyetin en azından bir kısmının kentteki sokaklarda, meydanlarda ve kamusal alanda olması önemlidir (Buchanan, 1988). Çünkü kamusal alanlar sosyal etkileşimin sağlandığı mekânlardır. Kültürel nüvelerin genellikle kentsel çevrede bulunandan daha aktif ve farkedilebilir bir kamusal alana sahip olması beklenir (Montgomery, 1995). Başarılı kentsel mekânların ve özellikle kültürel nüvelerin kalitesini arttıran

faaliyetler, gezinme ve insan gözlemlenimin başarılmasıdır (Montgomery, 2003). Başarılı kentsel nüveler sokak yaşamı ile değerlendirilir. Sokaklar çeşitlilik yaratmalı, barındırmalı, aktif ve geçirgen olmalıdır (Gehl, 1994).

Anlam bakımından, başarılı kültürel nüveler, bireylerin, grupların ve toplumların bellek, anlam ve birlikteliğini temsil etmektedirler (Montgomery, 1998). Bu nüveler, yeni fikirler uyandırmalı ve yeni ürünlerin ve yeni fırsatların keşfedilebileceği, tartışılacağı, deneneceği ve test edilebileceği yerler haline gelmelidirler. Bu, yeni kültürel mekânları oluşturma meselesinden daha fazlasıdır, aynı zamanda bu bir ekonomik gelişme ve mekân üretimi meselesidir (Montgomery, 2004).

Kültürel nüvelerde gerçekleştirilen gelişim ve değişimin başarısını ve başarısızlıklarını anlamak için her bir kültür nüvesinin geçmişi hakkında bilgi sahibi olunması; kalkınma ilkelerinin, politikaların, programların ve projelerin gözden geçirilmesi başarılı bir kültürel nüve için gerekli koşulların belirlenmesini ve kaçınılması gereken tuzakları anlamamızı sağlar. Ayrıca en az 10 ya da daha fazla yıldır var olan kültürel bir nüveyi incelemek, kültürel nüvelerin ne kadar iyi olgunlaştığını ve gelecekte devam etmelerini ve hayatta kalmalarını sağlamak için hangi yönetim mekanizmalarının kurulması gerektiğini anlamamızı olası kılar. “Başarılı kültürel nüveler kendiliğinden mi büyüyor yoksa hem gelişimlerinde hem de gelecekte kamu politikaları ile bir müdahale ve destek isterler mi” gibi soruların sağlıklı bir değerlendirmesini yapabilmeyi de mümkün kılar (Montgomery, 2003).

Sonuç olarak başarılı bir kültür nüvesinin “Faaliyet”, “Form” ve “Anlam” gibi başlıklar altında detaylandırılmış bir dizi unsurun benzersiz bir karışımını içermesi gerektiği (Montgomery, 2003) kabulüyle bu nüvelerin ayırt edici olabilmesi için belirlenen temel gereksinimleri kısaca toparlayacak olursak;

İlk olarak kültürel nüveler, karma kullanıma sahip mekânlar olmalıdır ve gündüz ve gece boyunca çeşitli tamamlayıcı faaliyetler sunmalıdır. Böylece kültürel nüvede sürdürülebilir bir kültür ekonomisinin yaratılması başarılabılır. İkincisi kültürel nüveler, sanatçıların ve tasarımcıların yeni işler yapacakları yerler olmalıdır, bu da ekonomik büyüme ve kültürel gelişimde eski olan işlere yenisinin eklenmesi süreciyle olabilir. Üretilen ürünler hem yerel hem de küresel olarak daha geleneksel yöntemlerin yanı sıra bilgi teknolojisi vasıtasıyla da piyasalara dağıtılmalıdır. Bu ürünler, tamamen ticari iş, ürün ve hizmetlerden devlet sübvansiyonuna kadar değişen, karışık bir ekonomide iletilmelidir. Ait oldukları mekânda, daha geniş kent bölgelerinde ya da uluslararası alandaki müşterilere ulaşılabilir. Üçüncüsü kültürel nüveler, sanatın ve yaratıcı faaliyetin üretildiği ve tüketildiği, insanların (sanatçılar ve müşterilerin) eğitildiği ve eğlendirildiği mekânlar olmalıdır. Ve son olarak kültürel nüveler, günün çeşitli saatlerinde çeşitli geliş ve gidişlerle canlı bir sokak yaşamına sahip olmalı ve insanları çekecek ve orada vakit geçirmelerini sağlayacak mekânlar ya da kamusal alanlar sunmalıdır.

4.2. Kültürel Nüve Yaklaşımları

Kültürel nüve konusunda daha detaylı literatür taraması yapıldığında üç farklı politika oluşturma ve geliştirme yaklaşımının ortaya çıktığı görülmektedir.

- ✓ Birinci yaklaşım kültürel politikalarda öncü etkinliklerin ve projelerin oluşturulmasına ve örgütlenmesine odaklanmıştır (Mommas 2004, Stern ve Seifert 2007). Bu tür projelerin başlatılmasının ardındaki fikir, bu girişimlerin alanda yaratıcı ekonomiye doğru bir adım atmak için yeterli olabileceği umuduydu kent ve yerel/bölgesel ekonomi için bir “hızlandırıcı/şaşırtıcı etki” yaratmaktır. O’Connor (2007) bu yaklaşımın sanat, kültür ve piyasa ekonomisi arasındaki uzun bir ilişkinin başlangıcını ifade ettiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, ilk defa, kültür ve kültürel kaynakların sadece sanatsal, estetik ve kültürel değerleri için değil, aynı zamanda kentsel yenilenmeyi teşvik etmek için kullanımını temsil etmektedir (Montgomery 2003, McCarthy vd. 2001).
- ✓ İkinci yaklaşım sanat ve kültür kaynakları için daha geniş bir düşüncenin ortaya çıkmasıyla ilgilidir. Bu yaklaşımın temel özelliklerinden biri, bir dizi ikincil kaynağın ana kültürel kaynaklar ve tesislerle (kafeler, sanat galerileri, müzik mekânları vb.) birleştirilmesidir. Sonuç olarak, yeni kültürel tesislerin geliştirilmesi, diğer eğlence, perakende ve ofis gelişmeleriyle bağlantılıdır (O’Connor 2007).
- ✓ Üçüncü yaklaşım dünya genelinde büyük kentlerde ortaya çıkan farklı politika önceliklerini ve girişimlerini barındıran kentsel ekonomik yenilenme projeleridir (Mommas 2004, Bontje ve Musterd 2009, Lange vd. 2008). Bu yaklaşımdaki ayırt edici faktör, ortak bir varlığın parçası olarak (mekânsal ve yönetsel terimlerle) etkinlikleri programlama ve bütünleştirme girişimidir. Bu girişim her zaman

başarılı olmamasına rağmen (Roodhouse ve Mokre 2004, Eisingerich vd. 2010), kültürel politika oluşturma sürecindeki bu aşamanın temel ilkeleri, kültürün (ve birleştirildiğinde turizmin) yerel ve bölgesel çekiciliği ve rekabetçiliği teşvik etme ve geliştirme yeteneğini vurgulamaktadır (Rosenfeld ve Hornych, 2008). Özellikle, coğrafi ve bölgesel rekabet gücünün elde edilmesi için bir araç olarak kültür nüvesi kavramını kullanmak ve sonradan harmanlamak için bu çaba, kültür ve ekonomi arasındaki ilişkide yeni bir evrenin yükselişini işaret eden bir dönüm noktasıdır; burada kültürden ziyade yaratıcılık tartışmanın ve ekonominin merkezine konulmuştur (Lazzeretti, 2008).

Avrupa'da kültür öncülüğündeki dönüşüm politikaları için Viyana (Roodhouse ve Mokre 2004), Paris (Montgomery 1998), Napoli (Cuccia ve ark. 2007), Manchester ve Sheffield (Brown vd. 2000), Birleşik Krallık'ta Bolton (Roodhouse 2006) ve Almanya'da Saale (Rosenfeld ve Hornych, 2008) örnekleri incelenebilir.

Kültürel nüveler özelinde yapılan bu çalışma kültür ve kültürel kaynakların tarihi kentsel alanların yenilenmesinde bir katalizör olarak kullanıldığı birinci politika yaklaşımı üzerinden ilerlemektedir.

5. KENTSEL YENİDEN CANLANDIRMA YAKLAŞIMLARI

Kentsel dönüşüm, köhneme ve bozulmanın yaşandığı kentsel mekânın fiziksel, çevresel ve sosyo-ekonomik koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımlarla iyileştirme amacıyla uygulanan strateji ve eylemler bütünüdür (Thomas, 2003, Akkar, 2006). Kentsel dönüşüm, yeni kentsel alanların planlanması ve geliştirilmesinden çok, varolan kentsel alanların planlanması ve yönetimi ile ilgilidir (Akkar, 2006).

Küreselleşme ile birlikte kentsel dönüşüm anlayışında da önemli değişimler yaşanmıştır. Kentsel yeniden yapılandırma (urban redevelopment) politikalarının yaygın olarak kullanıldığı 1980'li yıllarda, kentsel dönüşüm projeleri ile kentlerde atıl ve çöküntü haline gelmiş alanların ekonomik olarak canlandırılmasına odaklanılmıştır. 80'lerde mekânın fiziksel ve ekonomik boyutlarına odaklanan anlayış 90'larla birlikte yerini mekânın fiziksel ve ekonomik boyutlarının yanı sıra sosyal ve çevresel boyutlarına da vurgu yapan ve kentsel dönüşümü yasal, kurumsal, örgütsel ve izleme-değerlendirme süreçleri ile bir bütün olarak ele alan bir anlayışa bırakmıştır. 1990'lardan günümüze kentsel dönüşümde en yaygın müdahale biçimi olarak kullanılan kentsel yenilenme (Urban Regeneration)'de çok-aktörlü ve çok-sektörlü işbirliklerinin olduğu/olması gerektiği kabul edilmiştir (Akkar, 2006). Kentsel yenilenme fiziksel, sosyo-ekonomik gerileme belirtileri gösteren bir yerleşim yerinin, ticari veya açık alanın dönüştürülmesidir. Kentsel yenilenme ekonomik, sosyal ve çevresel ihtiyaçlar da dâhil olmak üzere yerel yaşam kalitesine uzun vadeli iyileştirmeleri ve sürdürülebilirliği getiren, mekânın, sektörlerin ve toplumun yeni yaşam ve canlılığı solmasına imkân veren politika ve uygulamalardır.

Endüstriyel döneme damgasını vuran itici güçlerin yerini endüstri sonrası toplumların gelişimindeki yeni faktörlere bırakması neticesinde, kentsel yenilenmeyi gerekli kılan gelişmelere baktığımızda; ilk olarak, endüstriyel ekonomiden post-endüstriyel ekonomiye geçişle birlikte, kentin alt-merkezinde ve içinde yer alan sanayi/imalat sektörlerinin azalması ve bunların yerini üçüncü ve bilgi temelli faaliyetlerin almasını söyleyebiliriz. Bu faaliyetler, ekonomik kalkınmanın itici güçlerini yeniden tanımlamıştır (Castells, 2000; Hutton, 2004). İkinci olarak, kentler kendi alanlarını ve genel kimliklerini yeniden keşfetmektedirler. Gayrimenkul sektörü tarafından etkilenen yerel yönetimler, kent içi alanlar ve alt merkezlerin endüstri sonrası yenilenmesi ile ilgilenmekte ve bu hem tarihi alanların fiziksel olarak yenilenmesini hem de yeni simgesel yapıların, binaların ve altyapıların oluşturulmasını içermektedir. Bir diğer neden, kitlesel sosyo-ekonomik değişimlerin kentin içindeki ve alt merkezindeki demografiyi etkilemesidir. Kentsel alanların yeniden keşfedilmesi yenilenen alanların gayrimenkul değerini büyük ölçüde artırma etkisine sahiptir ve çok sayıda ki faaliyetin ve kent sakininin kentin içine ve dışına taşınmasına neden olmaktadır (Sacco ve Blessi, 2009).

2004 Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Komisyonu Raporu, yenilenmenin dünyadaki birçok büyük kent tarafından açık bir kentsel politika olarak benimsenen küresel bir olgu olduğunu göstermektedir (UNCHS, 2004). Hem ulusal ve bölgesel hem de yerel politika seviyelerinde, genellikle yerel otoriteler tarafından kullanılan üniter bir kalkınma planı veya bir yenilenme stratejisi içerisinde, yenilenme (fiziksel-ekonomik altyapı gelişimi) kavramının ve kültürel unsurların, kentsel estetik ve yaşam kalitesi ile bütünlleştirilmesi yönünde siyasi bir çaba söz konusudur (Coventry Kent Konseyi, 2001).

Evans ve Shaw, The Contribution of Culture to Regeneration in the UK: A Review of Evidence isimli çalışmalarında kentsel yenilenme yaklaşımları çerçevesinde üç farklı yaklaşımdan söz etmektedirler. ‘Kültür öncülüğünde yenilenme’, ‘kültürel yenilenme’ ve ‘kültür ve yenilenme’ (Evans ve Shaw, 2004).

Kültür öncülüğünde yenilenme (culture-led regeneration): Bu modelde kültürel aktivite, değişim ve hareketin yenilenmesinin katalizörü ve motoru olarak görülür. Bu yenilenme biçimi, kamusal veya karma kullanım bir bina veya binaların tasarımı ve yapımı (veya yeniden kullanımı); açık alanın ıslahı (örneğin, festival bahçeleri, EXPO siteleri); sanat festivalleri, etkinlikler ve kamusal sanat projeleri başta olmak üzere bir alanı yeniden markalamak için kullanılan bir etkinlik programının tanıtılması şeklinde olabilir (Evans, 2005).

Kültürel yenilenme (cultural regeneration): Bu modelde, kültürel faaliyetler çevre, sosyal ve ekonomik alandaki diğer faaliyetlerle birlikte bir alan stratejisi içerisinde daha fazla bütünleşmektedir. Örneğin; kent rönesansının erken dönemlerinde Birmingham kentinde Sanat, İstihdam ve Ekonomik Kalkınma Komitesi ile ortaklaşa çalışan kent konseyi aracılığıyla kültür, ana politika, planlama ve kaynak kullanımı ile birleştirilmiştir. Kültür kenti Barselona’da ise, eski olimpiyat köy alanı ve çöküntüleşen Poblanou sanayi bölgesinin eski kentin dışına genişlemesi ile kent kendini yeniden canlandırmak için kentsel tasarım, kültürel planlama ve yaratıcı nüve yaklaşımını benimsemiştir. Kentin saçağındaki önceki üretim alanı şimdi eski kenti UNESCO ‘EXPO’ mekânı olarak düzenleyerek su kenarı ticari gelişimine bağlayan bir yaratıcı endüstri nüvesi yaratılması hedeflenmektedir (Evans, 2005). Burada kentsel yenilenme ve kültür birleşiminin tartışmalı mekânların ve kültürün yanı sıra, parçalanmış ve sahte mekânları da üretebileceği tehlikesinin göz ardı edilmemesi önemlidir.

Kültür ve yenilenme (culture and regeneration): Bu modelde, kültürel hazırlık ve yenilenmeden sorumlu olan oturmuş farklı bölüm yada destekleyiciler olmadığı için kültürel etkinlik, stratejik kalkınma veya master plan aşamasına tam olarak entegre değildir. Bu tür müdahaleler genellikle küçüktür: binalar tasarlandıktan sonra ofis gelişimi için bir kamusal sanat programı; geri kazanılmış sanayi bölgesinin köşesine sıkışmış bir miras yorumu veya yerel tarih müzesi gibi (Evans, 2005). Kültür ve yenilenme, kültürel aktiviteyi belirli bir düzeyde kullanır ya da öne çıkarır, ancak bu projenin ayrılmaz bir parçası olmayabilir (Evans ve Shaw, 2004).

Bu çalışmanın kapsamını oluşturan kültür öncülüğünde yenilenme anlayışı, bazı önemli “yan ürünlere” yol açmıştır.

İlk yan ürün, kültürel planlamanın ortaya çıkmasıdır. Böylelikle kültür kurumları için kültürel altyapı açısından kültürel faaliyetlerini ve tesislerini yeniden kavramsallaştırmaları ve kentsel politika inşasında aktif hale gelmeleri için bir yükümlülük oluşmuştur (Evans, 2001).

İkinci bir yan ürün, kent markası kavramının ortaya çıkmasıdır. Kültürel olanaklar kentin politika bilincinde sermaye varlıkları olarak yeniden üretilmiş ve böylece yatırım ihtiyacı güvenilir bir argümana konu olmuştur (Vickery, 2007).

Üçüncü bir yan ürün ise, kentsel yenilenmeyi izleyen fonun, bir sanat ve kültür danışmanlığı sektörünün ortaya çıkmasını sağlamasıdır. Birçoğu merkezi ve yerel yönetime ait olan bu yeni nesil ajanslar sayesinde kentsel yenilenmenin geniş çerçevesinde önemli miktarda araştırma, bilgi ve iletişim ağı oluşturulmuştur (Vickery, 2007).

Kısacası 1980’lerdeki kentsel dönüşüm yaklaşımlarının öncü projeler aracılığıyla oluşturduğu kentsel imajın kent pazarlanmasında kullanılması anlayışına halen devam edilmektedir. Ancak 80’lerden farklı olarak günümüzde tarihi ve kültürel miras ve ekonomik gelişme arasındaki güçlü bağın önemi anlaşılmıştır. Dolayısıyla kentsel canlandırma projeleri de kent pazarlama programları ile kentlere yeni imajlar kazandırmak yerine kentin varolan tarihi ve kültürel mirasını ön plana çıkaracak imajları oluşturmaya odaklanmıştır (Akkar, 2006).

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentlerin yaşadıkları değişim ve dönüşüm süreçleri neticesinde köhneleşme süreci yaşayan tarihi kentsel alanların kültür öncülüğündeki kentsel dönüşüm projeleri ile yeniden canlandırılması/yenilenmesi ve bu alanların turizm açısından özgün ve çekici unsurlarının ortaya çıkarılması ile sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda tarihi kentsel alanlardaki/kültürel nüvelerdeki atıl kalmış alan ve yapılara kültür temalı yeni anlam ve misyonlar yüklenmektedir. Böylece öncü alanlara yapılan

müdahaleler ile kent genelinde kültürel ve sosyo-ekonomik bir dönüşüm sürecinin başlatılması hedeflenmektedir.

Literatürde kültür öncülüğündeki kentsel dönüşüm politika ve uygulamalarının kente yerel, ulusal ve uluslararası boyutta ne tür kazanımlar sağladığı yönünde ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Ekonomik ve fiziksel gerilemeye maruz kalan tarihi kentsel alanların ve mahallelerin yenilenmesinin;

- ✓ Orada yaşanan çok sayıda sosyal problemin çözümüne (işsizlik, yoksulluk, suç, kötü olanaklar, eğitim ve konut);
- ✓ Sürece farklı aktörlerin dâhil edilmesi ile kentsel demokratikleşmenin yaşanmasına;
- ✓ Farklı yönetim kademelenmeleri arasında işbirliği ve örgütlenmenin sağlanmasına;
- ✓ Bu mekânların kültürel miras ve özgün kimliklerinin korunarak kentsel mekânın yeniden üretilmesi ile bir çekim gücü yaratılmasına (kültürel turizm açısından);
- ✓ Kentlerin ekonomik anlamda konumlarının güçlendirilmesi ile kentsel marka ve imajın yaratılması ve dolayısıyla kentin küresel ölçekte rekabet gücü kazanmasına ne ölçüde katkıda bulunduğu konusunda ciddi görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bu tartışmaların irdelenmesi, Ankara kalesi ve yakın çevresindeki kentsel canlandırma uygulamalarının kültürel ekonomi ve kentsel yenilenme kapsamında ele alınması devamındaki makalenin konusu olacaktır.

KAYNAKÇA

Akkar, Z. M., (2006). Kentsel dönüşüm üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *Planlama Dergisi*, Sayı:36, Ankara, TMMOB SPO Yayını, 2006/2, s. 29-38.

Aksoy, A., ve Enlil, Z., (2010). *İstanbul 2010 Kültür Ekonomisi Envanteri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ashworth, G.J., and Tunbridge, J.E., (1990). *The Tourist-Historic City*, Belhaven Press, London.

Bontje M., and Musterd, S., (2009), "Creative Industries, Creative Class and Competitiveness: Expert Opinions Critically Appraised", *Geoforum*, vol. 40, pp. 843 – 852.

Brown A., O'Connors J., and Cohen, S., (2000), "Local Music Policies within a Global Music Industry: Cultural Quarters in Manchester and Sheffield", *Geoforum*, vol. 31, pp. 437 – 451.

Buchanan, P., (1988). What city? A plea for place in the public realm, *Architectural Review*, 184 (1101), pp. 31–41.

Burtenshaw, D., Bateman, M., and Ashworth, G.J., (1991). *The European City: A Western Perspective*, David Fulton Publishers, London.

Castells, M., (2000). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.

Comedia (1991). *Out of Hours: A Study of Economic, Social and Cultural Life in Twelve Town Centres in the UK* (London, Comedia).

Comedia (2003). *Releasing the cultural potential of our core cities: culture and the core cities*.

http://www.corecities.com/coreDEV/comedia/com_cult.html

Coventry City Council (2001). *The Coventry Development Plan 2001* (The City of Coventry Unitary Development Plan 1996-2011), Coventry: Coventry City Council.

Cuccia, T., Marrelli, M., and Santagata, W., (2007), "Collective Trademarks and Cultural Districts: The Case of San Gregorio Armeno – Naples", *Department of Economics, Working Papers Series No. 01/2007*, University of Turin.

Degen, M., and Garcia, M., (2012). The transformation of the Barcelona model?: An analysis of culture, urban regeneration and governance, *International Journal of Urban and Regional Research* 36(5): 1022–1038.

- Eisingerich A., Bell, S., and Tracey, P., (2010), “How Can Clusters Sustain Performance? The Role of Network Strength, Network Openness, and Environmental Uncertainty”, *Research Policy*, vol. 39, pp. 239 – 253.
- Evans, G., (2001). *Cultural Planning: An Urban Renaissance*, London:Routledge.
- Evans, G., and Shaw, P., (2004). *The Contribution of Culture to Regeneration in the UK: A report to the DCMS*, London: London Metropolitan University.
- Evans, G., (2005), ‘Measure for Measure: evaluating the evidence of culture’s contribution to regeneration’, *Urban Studies*, 42 (5/6): 959-983.
- Falahat, S. (2012). Nizams: The Hidden Syntax under the Surface. Urban Morphology in Traditional Islamic Cities, *International Journal of Architectural Research*, 6(1):90-99.
- Flew, T., (2009). The cultural economy moment? *Journal of Cultural Science*, Vol:2, No:1
- Florida R., (2002). *The Rise of the Creative Class, And How it’s Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, New York: Perseus Books.
- Gehl, J., (1994). *Places for People*, available from Melbourne City Council.
- Hawkes, J., (2001). *The Fourth Pillar Of Sustainability: Culture’s essential role in public planning*, Australia: Common Ground.
- Hutton, T. A., (2004a). The new economy of the inner city, *Cities*, 21, pp. 89–108.
- Hutton, T.A., (2004b). Post-industrialism, Post-modernism and the Reproduction of Vancouver’s Central Area: Rethorising the 21st-century City, *Urban Studies*, 41 (10), 1953–1982.
- IZKA (2013). *İzmir 2012 Kültür Ekonomisi ve Kültür Altyapısı Envanteri ve İzmir Kültür Ekonomisi Gelişme Stratejisi*, ISBN 978-605-5826-15-4, Haziran 2013, İzmir.
- Landry, C., (2000). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*, London: Earthscan.
- Lange, B., Kalandides, A., Stober B., and Mieg, H., (2008), “Berlin’s Creative Industries: Governing Creativity?”, *Industry and Innovation*, vol. 15 (5), pp. 531 – 548.
- Lazzeretti, L., (2008), “The Creative Capacity of Culture and the New Creative Milieu”, *2008 Association of Cultural Economics International Conference*, Boston 12th – 15th June 2008, USA.
- Lynch, K., (1960). *The Image Of The City*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Madanipour, A., (2003). *Public and private spaces of the city*, London: Routledge.
- Markusen, A., Wassall, G.H., DeNatale, D., & Cohen, R., (2008). Defining the creative economy: Industry and occupational approaches, *Economic Development Quarterly*, 22 (1), 24–45.
- McCarthy K., Brooks, A., Lowell, J., and Zakaras L., (2001), “*The Performing Arts in a New Era*”, Rand Corporation.
- Miles, S., and Paddison, R., (2005). Introduction: The rise and rise of culture-led urban regeneration, *Urban Studies*, (42-5/6), 833-839.
- Mommaas, H., (2004): ‘Cultural clusters and the post-industrial city: towards the remapping of urban cultural policy’, *Urban Studies*, 41 (3): 507–532.
- Montgomery, J. R., (1994). Planning for the night-time economy of cities, *Regenerating Cities*, 7(December), pp. 32–39.
- Montgomery, J. R., (1995). Animation: a plea for activity in urban places, *Urban Design Quarterly*, 53(January), pp. 15–17.
- Montgomery, J. R., (1997). Cafe culture and the city: the role of pavement cafes in urban public social life, *Journal of Urban Design*, 2(1), pp. 83–102.
- Montgomery, J. R., (1998). Making a city: urbanity, vitality and urban design, *Journal of Urban Design*, 3(1), pp. 93–116.

- Montgomery, J. R., (2003). Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters, *Planning Practice & Research*, 18:4, pp. 293-306.
- Montgomery, J. R., (2004). Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 2: A Review of Four Cultural Quarters in the UK, Ireland and Australia, *Planning Practice & Research*, Vol. 19, No. 1, pp. 3–31.
- Newman, P., ve Smith, I., (2000). ‘Cultural production, place and politics on the South Bank of the Thames’, *International Journal of Urban and Regional Research*, 24(1), ss. 9-24.
- O’Connor, J., (2007), “The Cultural and Creative Industries: A Review of the Literature”, School of Performance and Cultural Industries, The University of Leeds, Creative Partnerships Arts Council England.
- Pratt, A.C., (2009). Cultural economy. In R. Kitchen, & N. Thrift (Eds.), *International Encyclopedia of Human Geography*, 2. (pp. 407–410). Oxford: Elsevier.
- Rapoport, A., (1994). Spatial organization and the built environment. In T. Ingold (Eds.), *Companion encyclopaedia of anthropology: humanity, culture and social life*, 460-502. London: Routledge.
- Richards, G., (2014). Creativity and tourism in the city. *Current Issues in Tourism*, 17 (2), 119–144.
- Rodman, M., (1993). Beyond built form and culture in the anthropological study of residential community spaces, (Eds.), *In The Cultural Meaning of Urban Space*, 123-138. USA: Greenwood Publishing Group.
- Roodhouse, S., and Mokre, M., (2004), “The Museum Quartier, Vienna: An Austrian Cultural Experiment”, *International Journal of heritage Studies*, vol. 10 (2), pp. 193 – 207.
- Roodhouse, S., (2006), “*Cultural Quarters, Principles and Practices*”, Intellect Books: Bristol.
- Rosenfeld M., and Hornyk, C., (2008), “Is there a Way for Old Industrial Districts to Become Attractive for Cultural Industry? The Case of Media Business in Halle (Saale), Germany”, *Halle Institute for Economic Research*, IWH Discussion Paper No. 15.
- Sacco, P. L., and Blessi, G.T., (2009). The Social Viability of Culture-led Urban Transformation Processes: Evidence from the Bicocca District, Milan, *Urban Studies*, 46(5&6), pp. 1115-1135.
- Scott, A.J. (2000). *The Cultural Economy of Cities: Essays on the Geography of Image-Producing Industries*, London:Sage.
- Scott, A.J., (2008). *Social Economy of the Metropolis: Cognitive-Cultural Capitalism and the Global Resurgence of Cities*, Oxford: Oxford University Press.
- Scott, A.J., (2014). Beyond the Creative City: Cognitive–Cultural Capitalism and the New Urbanism, *Regional Studies*, 48:4, 565-578.
- Shin, H., and Stevens, Q., (2013). How culture and economy meet in South Korea: The politics of cultural economy in culture-led urban regeneration, *International Journal of Urban and Regional Research*, 37, 1707–1723.
- Stern M., and Seifert, S., (2007), “Cultivating ‘Natural’ Cultural Districts, The Reinvestment Fund, Social Impact of the Arts Project”, University of Pennsylvania, School of Social Policy and Practice.
- Thomas, S., (2003). *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*, Yerel Ekonomik Strateji Merkezi, Manchester.
- Tiesdell, S., Oc, T. and Heath, T. (1996). *Revitalizing Historic Urban Quarters*, Oxford: Architectural Press.
- UNCHS Habitat (2004). *The State of the World’s Cities 2004/5: Globalization and Urban Culture*, Nairobi: UNCHS; London: Earthscan.
- UNCTAD Creative economy report (2008). *The challenge of assessing the creative economy: towards informed policy-making* (No. UNCTAD/DITC/2008/2). Geneva: United Nations.
- UNESCO (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies*, World Conference on Cultural Policies Mexico City, 26 July - 6 August 1982.

http://portal.unesco.org/Culture/En/Files/12762/11295421661mexico_En.Pdf/Mexico_En.Pdf

UNESCO (2006). *The Ethics and Politics of Nanotechnology*. Paris: UNESCO.

Vickery, J., (2007). The Emergence of Culture-led Regeneration: A policy concept and its discontents, *Centre for Cultural Policy Studies University of Warwick Research Papers No 9*.

Yudice, G., (2003). *The Experience of Culture: Uses of Culture in the Global Age*, Durham, NC: Duke University Press.

Zukin, S., (1995). *The Cultures of Cities*, Oxford: Blackwell.

Williams, R. (1977). *Culture and Society: 1780-1950*. Middlesex: Penguin Books.

Williams, R. (1993). *Kültür (E. Başer, Çev.)*. Ankara: İletişim Yayınları.

